

Այլ ևս դժուար է իսկական ստեղծագործութիւնը նամարել մի ժողովրդական կամ եկեղեցական եղանակի ներգաշակումը, որոնցով մի ժամանակ միջանում երաժշտի կոչումն էին վայելում: Այլ է ստեղծագործութիւնը, երբ ռուս ժողովրդական մի «ЗНАЧЕНИЕ»-ը դառնում է Գլխաւորումի մաս մի նշակալի երաժշտական աղբյուրացած ստեղծագործութիւն:

Մեր վերի ասածներին իրաւամբ կարող ենք նաեւ գրել Ռ. Միլքեանի երկերը, որոնք իրենց ստեղծագործութեան և արժանիքներով միանգամայն տարբերում են իւր նախորդներից, Այստեղ տարբեր է նիւթի մշակումն և ըմբռնումը, որտեղ սահն քան նախէ է առնւած — կան երաժշտական ֆորմաներ, ներգաշակում: Թեան խորութիւն ու ինքնատեղութիւն, երաժշտութիւնը դառնում է տէնտի մէջ պատկերապրած տարբեր յղիւթի ու մտապատկերների արտայայտիչ: Կայ վերջապէս մի դեկավար տրամադրութիւն, որ նամակում է լսողին սկզբից մինչև վերջ ու մի քերտչ ու բուրմէա թարմութիւն:

Վերջացնելով մեր ասելքը, պէտք է շնորհք, որ նայ երաժշտութեան զարգացումը չը կասեցնելու նամար առաջին՝ պէտք է թողնենք մինչև այժմեան մեր երաժշտական սխալ ընթացքը. երկրորդ՝ քաջասկզբ երաժշտական ստեղծագործութիւն նամարող այն երկերը, որոնք թիւրխաղութեան արգասիք են միայն, իսկ այս բոլորի նամար ամենից առաջ՝ նարկաւոր են աւելի մեծ ստեղծագործ ուժեր, շարունակելու այն մեծ ու նշակալի կերտաւորը՝ նայ երաժշտութիւնը, որի շնորհարար զործում ցանկալի պարտ ունի կատարելու մեր երիտասարդ երաժիշտ Ռ. Միլքեանը:

Այս քանն էլ բաւական է:

(Շարայարեի)

ԱՐԵԱՎ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԾԵԼՈՐ ՄԻԼԱՆՈՒ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՄԵՋ

ՅԱՅՏՆԻ Է Թէ Արևմտեան Եկեղեցւոյ կողմանէ կատարուած Նիկիական ժողովի դարադարձի հանդէսներու կարգին մաս, նաւոր նշանակութիւն մը պիտի ունենար Միլան քան ուրիշ եւրոպական քաղաքներ: Անտարակոյս շքեղագոյնն ու բուն իսկ պաշտօնականն էր Ընդհանուր Եկեղեցւոյ Գերագոյն Պետին նախագահութեամբ ու մասնակցութեամբ կատարուած հանդէսը, յորում մատուցուեցաւ յունական ձայնաւոր մը՝ յունածէս մետրապոլիտի մը կողմանէ ի Ս. Պետրոս, ուր կային Վսեմ. Եփրանաւորները, և Արևելեան Սէլսերու ներկայացուցիչները և բազմահազար ժողովուրդ մը: Անիկա նշանակալից մեծ տեղ մը գրաւած է այլևս Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ:

Ս. Ամբրոսիոսի Աթոռն ալ ուզելով տօնախմբել սոյն դարադարձը ի յիշատակ այդ պատմական դէպքին՝ վսեմ ու գեղեցիկ գաղափարն յղացած էր հրաւիրելու Հայկական Եկեղեցին, մատուցանելու հա-

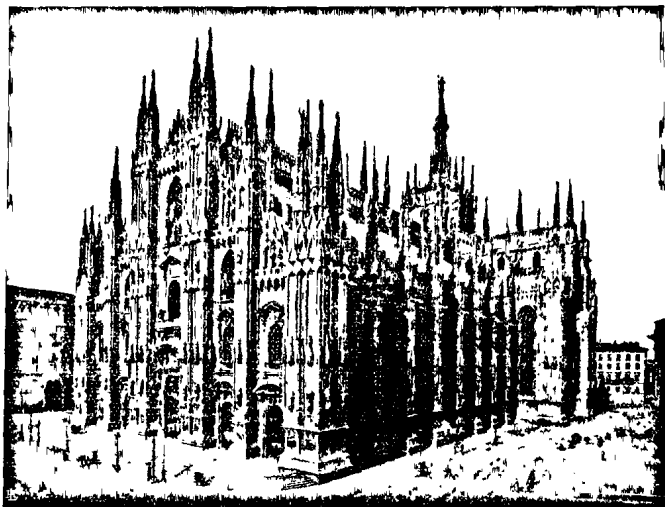
մար Ձայնաւոր Պատարագ մը Միլանու փառաշուք տաճարին մէջ, Լատին ծէսին մէջ Ամբրոսիան ծէսը, որուն աւանդականն է Միլանու թեմը, համեմատաբար քան զՀռոմէականն աւելի մերձաւոր է Արևելեանին, Եւ որովհետեւ Միլանու մէջ Միխիթարեան Հայ Որբանոց — վարժարանը Արևելեան Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ դերը կը ստանձնէ ինքնին՝ այդ պատճառաւ քաղաքին Վսեմ. Եփրանաւորը թողի կը հրաւիրէ յիշեալ Հաստատութեան Մեծաւորը, որ իրենք պէտք եղած պատրաստուած թիւնները տեսնեն և Մայր Եկեղեցւոյն մէջ Հայկական Եկեղեցւոյ ծխատանաւորութեամբ պաշտօնապէս ներկայացնեն Միլանու լայնատարր թեմին բաժինը հանդէպ Կաթողիկէ Աշխարհին:

Այս նպատակաւ այն տաճարին կենդրոնը կը կանգնուի յատուկ խորան մը՝ հանդերձ ձայնաւորի վարազոյրով: Խորանին ձախակողմը կը զետեղուի ամպհոս վանւոյ տակ արքեպիսկոպոսական գահը

վանմ. Թոգի Միրանաւորին համար. իր մօտը կը սահմանուին Օգնական Եպիսկոպոսին՝ և երկուստեք ալ՝ բոլոր կանոնիկոսաց և այլ պաշտօնական անձնաւորութեանց տեղերը:

Տրուած հրահանգին համաձայն հանդէսը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 8ին անօ.

էր նաև հայկական ձայնաւորի զանազան պահերը ներկայացնող 11 քլիշէներ, մանրամասն տեղեկատուութեամբ թէ՛ հայ պատարագին և թէ՛ յորեկինական Յիշատակիս առթիւ կատարուած արարողութեանց նկատմամբ. հրատարակած էր նաև Տիեզերական Ժողովոց մեր շարականներէն

Միլանու Մայր Եկեղեցի

լինակ բազմութեան մը դիմաց, որուն նմանը տեսած չէ եղբր այդ տաճարը, ինչպէս կ'ըսէր Միլանցի Ժողովուրդը, որ այնքան հետաքրքրուած ու գոհ էր:

Յաջորդ օրերուն մէջ գնահատական տողեր նուիրեցին հետեւեալ թերթերը, «*Il Secolo*» (Նոյեմբ. 9, Թիւ 21632), «*L'Italia*» (Նոյեմբ. 10, Թ. 267), «*Rivista Diocesana Milanese*» (Թ. 11) և «*Am-brosius*» (Թ. 12): Այս վերջինը ճաշակաւոր կերպով իր էջերուն մէջ զետեղած

«Հանդիսացեալք»-ի և «Ով հրաշալի»-ի խաւերէն թարգմանութիւնները:

Կ'արժէ յիշատակել նաև, որ մինչ պատարագիչը Հ. Եսայի Վ. Տայեցի սարկաւագներու հետ Աւանդատունէն թափորով կը յառաջէր՝ Տաճարին երգեհոնը կը նուագէր վերոյիշեալ «Ով հրաշալի» մանկունքը՝:

Ամենէն աւելի մանրամասն նկարագրած էր «*Corriere della Sera*» հրուշակաւոր օրաթերթը (Նոյեմբ. 8), որուն

1. Մոյն շարականին եղանակը այնքան հրապուրած էր Միլանու Մայր Եկեղեցւոյ երաժշտագետը՝ որ զայն բազմամային վերածելէ վերջ իտալացի երգչախումբ մը

պիտի նուագէր Դեկտ. 6ին Պերկամոյի մէջ, սոյն երգին յանձնելով նիկիոյ Ժողովի դարադարձի յիշատակին հանդիսաւոր փակումը:

Թարգմանութիւնը կը ներկայացնենք հոս, գիտնալով որ մեր ընթերցողները հաճոյքով պիտի կարդան:

ԻՄՐԵԻՆԵԼԵՆԸ ԵՒՍ ՄԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵԼԵՑԻՈՑ ՄԵՋ

Արեւելեան խորհրդաւոր տեսարան մ'էր որ դարձեալ ինչպէս մայր տաճարին մէջ հայաձէս ձայնաւորով. պատարագիւն էր Հ. Եսայի Տայեցի Միթիթարեանց մեծաւորը, շրջապատուած Ում. պրիս պողոտային վրայ կառուցուած հայ դպրոցի վարդապետներէն:

Պահանջապետական յատուկ արտօնութեամբ՝ վատիկանո Տաճարը և Միւնսոն Մայր եկեղեցին, այսինքն է Առաքելական Հոգմայ գերազայն սրբավայրը և Վարդապետ մեծագոյն եկեղեցին միաժամանակ կը հիւրընկալէին Եկեղեցւոյ ամենահին և ամենաշքեղ ծեսերէն մինչև կատարումը, և այդ եզակեան հիւրընկալութիւնը պէտք էր իր նշանակութիւնն ունենար, քանի որ ան դէն՝ բովանդակ եկեղեցիները Նիկեական Ժողովին թձ դարադարձը կը յիշատակէին, Կաթողիկէ եկեղեցւոյ էական մասանց ամենախոր միութիւնը իր գանազան ծէսերուն մէջ, և Արեւելքի ու Արեւմտեան միութեան այն բարձրացումը, որուն համար 300 եպիսկոպոսներ 325ին ժողոված Բիւթանիոյ քաղաքին մէջ՝ արիական հերձուածին վերջնական մեհուր վճիռը կրեցին:

ԱՆՍՈՎՈՐ ԵՒՍԸ

Ժողովուրդը կիրականօրեայ պաշտամունքին փութացած էր եկեղեցի, բնականաբար այս անգամ աւելի խուռն ամբողջով լեցնելու եկեղեցին. կրօնքի՝ այս գերբնական պարտքէն դուրս փնտոց գտաւ այն անսովոր պերճութեանց մէջ և արարողութեանց եղական կատարումով՝ հոգեկան հրեմունքի և եկեղեցական հաճելի զարգացման մը առիթը:

Պահանջա ծիսին յատուկ պահանջին վրայ խորան և երգչախումբ կանգնած էին սիւնազարդ ատենանին մէջ լայն վարագոյններով շրջապատուած, որոնք կարողութեամբ Պորթուգալիս սրբուրթիւնը և վարքը կը պատմեն:

1. Ի յիշատակ օրուան անսովոր դէպքին՝ Հայկական Ձայնաւորին գործառնութեան համար դրած էին՝ Ս. Կարալուս մեծանուն Դիթրանուրէն գործածուած երկու ճազարակիր՝ կըողդ համակ ժոյլ ոսկէի փառաւոր սկիւնը, Դ. Բլգի:

Խորանը որ յեցած է դասին մարմարեայ վանդակաօրէններու, և անոր առջև կանգուն է կիսաբոլոր երգչախումբը, կարնեայ նստարաններով ցանկապատուած, երկնցած է մինչև ատենանին մէջ և այսպէս եկեղեցի մը եկեղեցւոյ մէջ ձևացընելով:

Արարողութիւնը կը սկսի՝ երբ հաւաքօսին խուլ մթութիւնը կիսազոտ շամանդաւոր մը կը փոխուի լայնակամար տաճարին և սրբարանին մէջ: Արդ ամայի լուութիւն է, և հեռաւոր ապաւիններու վառվռուն ալքերէն հազիւ բեկեղեկուած մթութեան մէջ ամենայն ինչ կը կորսուի: Նոյն ժամանակ խորանը իր ծիրանի ամպհովանիով և քանի մը մոմերու ցոլացումով խորհրդաւոր բոցի մը կը նմանի. իր շուրջը կը դառնայ դեղին մետաքսէ լայն վարագոյնը, որ կը բացուի ու կը զոցուի մետաղեայ թելի մը կիսաբոլոր ուղղութեամբ:

Աշակողը կայ արքեպիսկոպոսին զահը, մինչ դիմացը փորձազոյն խորանիկ մը՝ երկու ոսկի սիւններով վեր բռնուած՝ դա Խաւանիկ պատկերն է, ուր կը պահուին պատարագի խորհրդանիշները մինչև իրենց սրբազործման վայրկեանը:

Մայր եկեղեցւոյն կանոնիկոսները սպիտակ շապիկներով կը գրանեն կողմնակի միութիւնը, մինչ կղերիկոսներու բազմութիւն մը կը բռնէ հանդէպ խորանին տասը շարք նստարանները: Կը սկզբնաւորեն աղօթքը սովորական սաղմոսներով Դիթրանաւոր Թողիկի ներկայութեան, որ սամայրօժիք ծիրանիով և եռակարգեան խորանը ներկայ կը գտնուի, առանց սակայն մասնակցելու:

Ի սկզբան արեւելեան ոչ ինչ կայ, եթէ ոչ հայ մանչուկներու բազմութիւն մը, գիշերօթիկներ, արիւնք, նաւաստեակներ, նրբածէ դէմքերով, սեւ մազերով, խորունկ աչքերով, բոլորն ալ դէպքերին ասպնջականներ՝ շարդերէն փախած, թիմուած հեռու դուռած միտներուն վրայ՝ իրենց սպասումը և եռանդը կը յայտնեն՝ բռնաւորով լատինական անհանգստութեամբ:

Ճիշտ ժամը տասին, հարաւային աւանդատու նէն դէպի խորան կը շարժի պատարագիւն թափորը, կտրելով եկեղեցւոյ կէսէն: Առջեւ կ'երթայ կղերիկոսներու և կիսասարկաւազներու խումբ մը, ժամանք վարդապոյն մետաքսեայ շապիկներով և ունանց ոսկեթիւն շապիկներով, որ մինչև կրունկին կ'երկարի: Կը հետեին երկու կայնօրուս սարկաւազները լայն ու երկար ոսկեղորուած պատմունաններով, լայն ու բարձր ուսերին անցուցած, կու գայ օձադուլուն վարդապետ:

պետական գաւազանը, նշանակ իմաստութեան, ամենապիւղը պատարագին Հ. Տայեցին, ինքն ալ ոսկի շուրջառով. խաչազարդ ուրարը կը շրջապատէ վիզը և կ'երկարի մինչև առքերը, զլուխը քահանայական սարկաւորով՝ կլոր՝ ինչպէս կայսերական թագը, փոքրիկ աշխարհագրւնդով և խաչով մը վերջադառն:

Թափորը կը յառաջէ յամրաքայլ լուռ և վեհ, մինչ երկու սարկաւորներ պատարագիչին զով քոցներ կը շարժեն, տեսակ մը ձողեր՝ վերջաւորութեամբ ոսկի լայն շրջանակով և մէջը Աւետարանի նշաններով. շրջանակին բոլորը կախուած են ոսկեայ փոքրիկ զանգակիկներով՝ որ մեղմ և եղական թրթռում մը կու տան:

Իբրեք քահանաները նորակառուց տաճարին շէմը կը կոխեն, կանոնիկոսներու սաղմոսերգութիւնը կը զգուրի: Թափորը ամբողջութեամբ կ'ամփոփուի խորանին առջև, զգեստներու ոսկեգոյն և ծիրաներօրին պերճուլթիւնը կարծես ամբողջական քահանաներուն սպիտակ շապիկներու և քթանակներու ճերմակ շրջանակին մէջ կ'առնուի:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԵՐԳԵՐ

Արարողութիւնը կը սկսի մեղեդիով մը. կզերիկոս և սարկաւազ կ'ստաբոլոր կը շարունակեն խորանին առջև, դաշնակի մը կարճ ձայնաւորութեամբ երգ մը կը սկսին, որ մինչև պատարագին վերջ կը տէէ, միայն քարոզի ժամանակ զազդելով. երգ մը՝ երբեմն երբեմն տխուր, զուարթ, վեհ, միշտ մեղ անծանօթողի մը եղանակով, ուր մանկական թարմ և պայծառ ձայներ երբեմն կը փորձեն աշխոյժ տաղերով հասնիլ բարձրագոյն ձայներու, կամ կը մեղմեն մարելով քաղցր և յուզիչ սրբալուրութեամբ:

Քահանան զուտ հայերէն լեզուով կը պատարագէ, հանդիսաւոր և քրմական հանդապտութեամբ, ու նկարկական շարժումներու. այնպիսի պերճութեամբ մը ընթերցումներու միջև, լի՝ յայտնելու պայծառագոյն կերպով խորհրդական արարողութեան իմաստը, այնպէս՝ ինչպէս կը պահանջէ արեւելի հաւատացեալին բնաւորութիւնը, որուն սրտին միայն կարելի է դպիչի խոր յուզմամբ և երևակայութեան հրաշալագրգռումով:

Հաւատացեալ ժողովուրդը բառ մ'սկի չհասկը. նալով հանդերձ՝ սակայն դիւրաւ կը յօրինէ արարողութեան երևոյթները այն արտայայտչի շարժումներէն: Փամամուտը, Ս. Աստուածի, խո-

րանի խնկարկումի պահը կզերիկոսները աւելի բարձր երգով մը կը յայտնեն կարծես, հաւառացեալը եռանդն և ուշադրութիւնը գրաւելու համար: Ահա պատարագիչն ու երկու սարկաւորները թողով խորանը, կ'առնեն սկիւնը, խաչը և աւետարանը ոսկեհիւս նուրբ քողերու մէջ ծածկուած և կը տանին ձախակողմ ուր որ է ընծայարանը. երկու սարկաւորները կ'առնեն հացն ու զինին և կը տանին խորան: Այն ատեն մետաքսեայ դեղին վարագոյրը կը լրջի մետաղեայ թելին վրայ, և խորանին առջև լոկ պատարագիչը կը մնայ ծածկուած հաւատացեալը աչքերին, բեկանելու համար՝ հացը՝ բաժակին մէջ:

Ցետոյ վարագոյրը վերստին կը բացուի, և Աւետարանի ժամանակ հայ հանդիսաւորները մէկդի կը քաշուին. հոն կը բարձրանայ քարոզի համար Գեր. Նալի. երկարօրէն կը ճառէ բարձր և թրթռուն ձայնով Նիկիոյ ժողովին վրայ, «ամբարիշտ հերձուածին» վրայ, «լիբիադի բառիբուն ուրացողին» վրայ, որ համարձակեցաւ Քրիստոսի աստուածային ծագումը ուրանալ, և կը վերջացնէ յիշելով այն զարհուրելի նզովքը՝ զոր կաթողիկէ և Աւագելական Եկեղեցին Արիոսի և իր արքանականներուն դէմ արձակեց այն ժողովքով:

ԲՇՈՑՆԵՐՈՒ ԵՇՆԿՈՑԸ

Իսկոյն Հայ սարկաւազ և դպիր կը սկսին երգել պատարագի միասերը մեկնելու համար. յուրքն առաջին առնական ձայներու մեղմացած ողբերգը յանկարծակի կ'ընկնուի ամենազիլ ձայներու ոստումով մը՝ որունց կը կրկնեն «Եսայայա մարգարէին լսած քեւրովէական երգը, երբ տեսիլքով յափտակուած էր Աստուծոյ աթոռին առջև»: Ցետոյ ի սուրբ ի սուրբին՝ ձայները կը մեղմանան, և կը մարին մեղմիկ միմունջով մը. «հաղորդութեան» ժամանակ է. մինչ պատարագիչը մետաքսէ վարագոյրին ետևէն կրկին կ'երևայ՝ սարկաւորները կը շարժեն քոցները:

Այս այն վարկեանն է՝ յորում արեւելածէս հնաւանդ տաճարներու մէջ հաւատացեալը ամբողջ յերկիր կը խոնարհի՝ իբրև կրօնական գերագոյն նուիրումի մը դիպքով. խոր լուռութիւնը միայն բոժոժներու հնչիւնն է խորտակուած, որ մինչև սրտին խորը կը տանի խորաշին վրայ կատարուող խորհուրդին նշանակուածութիւնը:

Ահա սեղանը կրկին կը բացուի և քահա-

նան բազկատարած դէպի ժողովուրդ դառնալով խորհրդական զօժին պարգևները կը հայցէ, ազօթքով մը՝ որ ինչպէս կ'ընտրուի՝ հայկական գրականութեան ամենախոր էջերէն մէկն ալ կը կազմէ:

Դպիրները ովստանայով պատասխան կու տան, և իրենց բարձրացած ձայնը կը տարածուի բոլոր եկեղեցւոյն մէջ, ուր՝ արեւը փարատելով մշուշը՝ հեղեղած է իւր փառքով:

Երկուքուկէս ժամ տևող հայկական ծէսը լնացած է. պերճ թափորը կը վերակազմուի, կ'անցնի եկեղեցիէն և կ'անհետանայ աւանդատան մէջ: Եւ այն առժամանակեայ տաճարին մէջ՝ դեռ կանոնիկոսները կը մնան Եփր. Թովթի շուրջը՝ ամբոյստան ոճով ստղծմանու համար:

ԻՄԲ.

24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Թափառական Հրեայն

Խաղաղ գիշերային լուսութեան մէջ, մինչ աստղերու բոյլեր կը սփռեն ծալիւրը երկնից երեսին և լուսնոյ փայլը կը ծաւալի ձինապատ բլուրներու և հովիտներու վրայ, ընդհանուր տիեզերաց անդորրութեան մէջ, անանդորր և յուզեալ ոգի մը կը թափառի Պաղեստինի բարձաքց վրայ, անէծքը դրոշմուած ճակատին վրայ, խղճի հուրը կիզանուտ սրտին մէջ, կը թափառի մուրբական, ծարաւատենչ հանգստեան և հիւծեալ, լքեալ ու ժառպառ և սակայն աներևոյթ ձեռք մը կը մղէ զինքն անզգալոր ի շարժումն, յառա՛ ու միշտ յառա՛:

Անաստերուն է այդ, թափառական հրեայն, պատկերը մուրբական մտքի որ կը յաժի երջանկութիւն փնտռելու հեռու ճշմարտութենէ, գաղափարական մարմնացումն հրէական ցեղի՝ դեռ ի խնդիր Մեսիային:

Կը պատմէ միջնադարեան բարեպաշտ աւանդա՛վէպը.

Հրեայ տասնամեայ մանուկ մ'էր Անաստերոս երբ արեւից երեք մոզ թագաւորներ հասան յերուսաղէմ՝ նորածին Աստուած - Թագաւորը պաշտելու: Անաստերոս առաջնորդից զիրենք դէպի Բեթղեհէմի քարայրը և անոնց հետ երկըրպագեց Գիսուսի:

Մեծցած էր և արուեստով կօշկակար երբ լսեց

Գիսուսի քարոզութիւնը, յարեցաւ Անոր և կը հետևէր յաճախ հրաշքներ ուզող ամբողջին հետ. սակայն Գիսուսի մատուցեամբ ինքն ալ թողուց Գիսուս և եղաւ մին արքունի ապարանից մէջ խաչեցի՝ աղաղակներու, և երբ Գիսուս խաչին բռն ուսին՝ անոր ծանրութեան ներքե կքած ուժասպառ Գողգոթայի ճանապարհին վրայ ուզեց վայրել մը յենուլ Անաստերոսի կրպակին և հանգիլ, սա վախնալով հրէական ժխուրէն զայրագին գոչելով վանեց զինքն. «Գնա՛ մէկդի. չեմ ուզեր որ յանցապարտ մը հանգչի՝ դրանս առջև»: Գիսուս նայեցաւ իրեն և պատասխանեց. «Կ'երթամ ես և պիտի հանգչիմ. բայց դու պիտի երթաս և չունենաս հանգիստ. պիտի քալես դու մինչև ցմբէջ շալարին և յետին դատաստանին օրը պիտի տեսնես զիս բազմամա՛ջ օրս աշակողմը»: Կօշկակարն առաւ իսկոյն իւր ուղևորի ցուպի և սկսաւ թափառական յաժումը առանց բնաւ դադար մ'ունենալու: Կ'անցնին դարեր և նա՛ թափառական հրեայն, կը թափառի դեռ երկրիս վրայ: Նետուեցաւ նա պատերազմներու ժխորին մէջ, ընկղմեցաւ շուրճերու խորը, բոցերու մէջ, խորափոր անդունդներու յատկներ տեսն զինքը ամենուրեք մահը կիտնելով և մահը միշտ փախաւ իրմէ: Երբ ժամանակի անիւն կը նշանէ նոր դարի մը ծագումը, այն ատեն միայն Անաստերոս հիւծած ու նուաղեալ ուժասպառ, կը լսէ Երեմիայի գիշերուան զանգակներու աւետաւոր զօղանքը, կը յիշէ իւր աննկնելեան տեսիլն և յեցած եկեղեցւոյ մը պատին՝ կը հանգչի վայրկեան մը և նոր ոյժ զգեցած կը շարունակէ վերստին թափառական յաժումն:

Կը պատմեն միջնադարեան ժամանակագիրք որ հայ արքեպիսկոպոս մը 1228ին լինարայի մէջ պատմած է թէ ինքն անձամբ հանչեցած է այս թափառական հրեայն, որուն Գարդափիլոս անուն կու տայ. թէ սա Պիղատոսի ատենի ղեկապաններէն մին էր և տեսնելով Գիսուսի խաչաբարձ ծանր քալուածքը կոտկ մ'իջեցնելով անոր՝ ըսած է. «Քալէ՛, Գիսուս, քալէ՛ աւելի արագ. ինչու այսքան դանդաղ ես»: Եւ Գիսուս կը պատասխանէ. «Ես կը քալեմ՝ կ'երթամ, բայց դու պիտի սպասես մինչև իմ վերադարձ»: Կ'ըսէ հայ արքեպիսկոպոսն, և միևնոյն բանը կը հաստատէ վերստին Գոլոնիոյ մէջ, որ Գարդափիլ յետոյ զոյնացած և դարձած է ի քրիստոնէութիւն՝ մկրտուելով Անանիայէ և Գովսէփ անունով կ'ապրի Հայաստանի մէջ, լրակաց և սուրբ վարժով, յարգելի ամենուն: